

Bölüm bölüm kaybolan tarih...

Çekimleri tamamlanan dört bölümlük "Yağmalanan Anadolu" belgeseli önümüzdeki günlerde ekrana gelecek. Belgeselde, tarihi eserlerin yurt dışına nasıl ve neden kaçırıldığı araştırılarak, alınması gereken önlemler tartışılıyor

O kadar yazılıp çizildikten sonra nihayet ekranlara da geliyor. Konu: Uygarlıklar beşiği Anadolu'dan şu veya bu şekilde ama ortak amaçlarla yurt dışına çıkarılan tarihi eserlerimiz, ekrandaki ismiyle "Yağmalanan Anadolu." Yapım: TRT. Katkıda bulunanlar: Dışişleri, İçişleri, Kültür ve Turizm Bakanlıkları.

Olay, 1900'ler sonrasının herhangi bir tarihinde, Anadolu'nun herhangi bir yerinde geçiyor. Köylü vatandaşlarımızdan biri ya da birkaçı, ellerindeki kazma, kürek, seyyar lamba gibi vazgeçilmez aksesuarlarla uygun adım ilerliyorlar.

Tıpkı şarkılardaki gibi: "Baltalar elimizde-Uzun ip belimizde..." Ama bu kez gidilen yer orman değildir. Gidilen yer bir Hitit mezar kalıntısı, bir Lidya kenti, ya da bir Selçuklu kervansarayıdır. Gündüz keşif yapılan yere gelen ekip, hiç vakit yitirmeden faaliyete başlar. Kazma-kürek sesleri doldurur bir anda gecenin ıssızlığını. Biraz sonra "hedef"e ulaşılmıştır. Gerisini Demirci Osman'dan dinliyoruz:

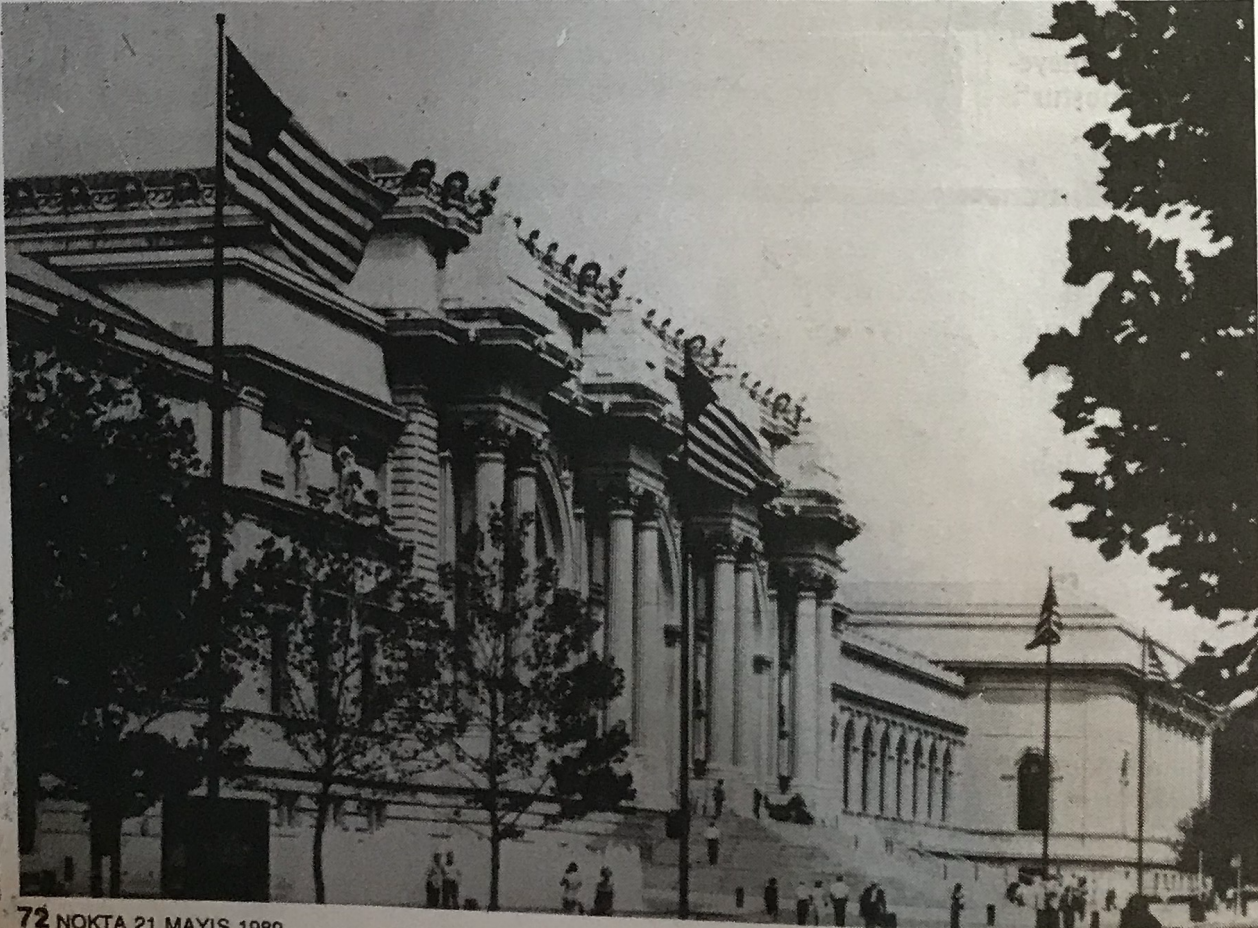
"1966 yılının, altıncı ayının, altıncı günü, saat altı sularıydı. Mezara girdim. Feneri ilk salladığımda bir insan vücudu uzunluğunda beyaz bir tabut görüldü. Mezar,

yansıyan ışık ile aydınlanmıştı. Yüzlerce altın ve gümüş sanat eseri göz kırpyordu bana..."

Demirci Osman, dört bölümlük "Yağmalanan Anadolu" belgeselinin ilk bölümünde anlatıyor bunları. Halk arasında "Karun hazinesi" olarak bilinen Lidya mezarlarından çıkarttığı altın ve gümüşleri daha sonra aracılara satan Demirci Osman, Anadolu'da yıllardır sü-rüp giden "yağmalama"nın sadece bir halkası..

Bölüm bölüm gidenler. "Yağmalanan Anadolu" belgeselinin yapım ve yönetiminden sorumlu olan Kerime Şenyücel, bütün yağmalama olaylarını ekrana getirmelerinin son derece zor olduğunu hatırlatarak, son yıllarda adından çok söz edilen üç yağmalama olayını ele aldıklarını söylüyor. Türkiye'nin yanı sıra Amerika, İngiltere, İsviçre ve Almanya'da çekilen belgeselin amacı, eski eserlerin neden ve nasıl kaçırıldığını sorgulamak ve bu yağmanın önlenmesi için alınması gereken tedbirleri araştırmak.

"Topraklarımızın altında yüzyıllardır yaşamını sürdürebilmiş kültür tarihimiz parçalanıyor, yok ediliyor. Ne yazık ki biz, tüm bu olaylara seyirci kalıyoruz..." Belgeselin "Elmalı Soygunu" adını taşıyan birinci bölümü, program spikeri Mehmet Ege'nin bu sözleriyle baş-

Nereden nereye?..
Metropolitan
Müzesi New
York'un 5.
Caddesi'nde,
peki Antalya'nın
Elmalı köyünde
bulunan "Karun
Hazinesi" orada
ne anyor?

lıyor. 1984 yılında Antalya yakınlarındaki Elmalı'dan çıkartılıp Amerika'ya kaçırılan hazineyi konu alan ilk bölüm, eski eser kaçakçılığının izlediği rotayı da gözler önüne seriyor. Olaya doğrudan karışan kişilerin anlattığına göre, El-

malı'da çıkarılan hazine, İstanbul'a getirilip Kapalıçarşı civarında el değiştiriyor. Bir sonraki durak Almanya'nın Münih kentidir. Ve buradan da ver elini Amerika...

"Kumluca ve Karun" adını taşıyan ikinci bölümde ise bu yörelerdeki hazinelerin kaçırlış öyküsü anlatılıyor. Aslında senaryoda değişen pek bir şey yok. Yine köylüler kazıp araçlara devrediyor, araçlar da hiç vakit yitirmeden yurt dışındaki tarihi eser meraklılarına ulaştırıyorlar bunları. Tabii her el değiştirmede hazinenin fiyatı da birkaç kez katlanıyor

Altın, gümüş ve bronz karışımı Kumluca hazinesi halen ABD'nin başkenti Washington'da Bumberton Oaks Müzesi'nde yer alıyor. Türk hükümetinin geri almak için çabaladığı Karun hazineleri ise New York Metropolitan Müzesi'nin vitrinlerini süslüyor. Türk hükümeti, ile Metropolitan Müzesi yetkilileri arasındaki görüşmeler sonuçsuz kalınca, Türk hükümeti Botein Mays ve Sklar Avukatlık Firması ile anlaşarak müze aleyhinde dava açıyor. Söz konusu avukatlarla yapılan röportajlar da bu bölümde geliyor ekrana...

Helal-haram tartışması. Amerika ağırlıklı ilk iki bölümün çekimleri gerçekleştirildikten sonra, program ekibi Kütahya yollarına düşüyor. Üçüncü bölümün amacı, Anadolu halkının eski eserlerle inanılmaz kadar iç içe olan hayatını gözler önüne sermektir. Yüzlerce

"Yağmalanan Anadolu" belgeselinin yönetmeni Kerime Şenyücel ve ekibi, çekimleri Türkiye, ABD, İngiltere, İsviçre ve Almanya'da gerçekleştirmiş

yıllık lahitlerin içinde çamaşır yıkayan Anadolu kadınları, eski kent kalıntıları arasında otlayan inekler, antik tiyatrolarda top koşturan çocuklar.. Bunlar üçüncü bölümün çarpıcı görüntülerinden bazıları. Bu arada, Anadolu halkının yağmalamaya uydurduğu kulp da tartışmaya açılıyor. Görüşlerine başvuru köylüler, genellikle hep aynı şeyi söylüyorlar: "Biz müftüye sorduk, toprak altı helalmiş..."

Sorun, dinsel bir nitelik kazanınca, program ekibi de tarihi eser kaçakçılığını önlemek için ister istemez dinsel içerikli tedbirler peşine düşüyor. "Toprak altı helalmiş..." İnancını ortadan kaldırmak için de Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Hamdi Mert'le bir söyleşi yapılarak karşı-fetva alınıyor: "Toprak altı günahtır..."

"Tarihi Kurtarmak İçin" başlığını taşıyan son bölümde ise New York ve Boston müzelerinde yer alan Anadolu kökenli tarihi eserlere

değiniliyor. "Ne gibi önlemler alınabilir?" sorusuna yanıtlar aranan bu bölümde, koleksiyonculuğun önemi vurgulanıyor. Bir anlamda kaçakçılığı önlemede tampon olarak görülen koleksiyonculuk üzerine Sakıp Sabancı ve Sevgi Gönül ile de söyleşiler yapılıyor. Gündeme getirilen bir başka konu da Ören yerlerinde bulunan tarihi eserleri korumakla görevli Kültür ve Turizm Bakanlığı bekçileri. Son derece düşük ücretlerle çalışan bu bekçilerin de, önemli bir sorun teşkil ettiği dile getiriliyor.

"Kokain için Kolombiya neyse, eski eser kaçakçılığı için Türkiye odur." Batı'da uzun yıllardan beri dile getirilen bu görüşün yavaş yavaş sarsıldığı tezini de ortaya atıyor "Yağmalanan Anadolu" belgeseli. Bu, işin "tezli" tarafı. Bir de "tez elden" çare bulunması gereken tarafı var: Türkiye, eski eser kaçakçıları için hâlâ tam bir cennet...

Tansel SEMERCI